

Samenvatting ‘Zeezoogdieren in Gevangenschap’ (WSPA/HSUS)

Vernieuwd

The Case Against Marine Mammals in Captivity is de vierde editie van een rapport dat is uitgegeven door de World Society for the Protection of Animals (WSPA) en de Humane Society of the United States (HSUS). In deze uitgave worden de argumenten tegen het vangen, in gevangenschap houden en tentoonstellen van zee(zoog)dieren opnieuw geformuleerd - en met recente wetenschappelijke gegevens onderbouwd.

Daarnaast richt de nieuwe editie zich ook op de veranderingen binnen de ‘dolfijnenbranche’. Weliswaar hebben een aantal attracties in Europa en Amerika de afgelopen jaren de deuren gesloten, maar in het Caribisch gebied en Azië, waar weinig of geen wetgeving op dit gebied bestaat, worden steeds meer nieuwe faciliteiten geopend. In het rapport worden de - als gevolg hiervan sterk toegenomen - vangsten van zeezoogdieren als dolfijnen, orka's en andere walvisachtigen aan de kaak gesteld. Ook ‘zwemmen-met-dolfijnen’ programma's en andere interactieve attracties waarin het publiek in nauw contact met zeezoogdieren komt, zijn de afgelopen jaren steeds populairder geworden. Voor- en nadelen van deze trend en de gevaren voor mens en dier komen uitgebreid aan de orde. De nieuwe uitgave van dit diepgravende rapport bevat tot slot ook een uitgebreid notenapparaat, waarin verwezen wordt naar tientallen recente wetenschappelijke studies over onder meer stress bij zeezoogdieren, het risico op de overdracht van ziektes en nieuwe wetten en regels.

Educatie

Het rapport opent met een hoofdstuk dat geheel is gewijd aan de waarde die de bedrijfstak claimt te hebben voor de educatie van het publiek, voor de bescherming van bedreigde soorten en voor het wetenschappelijk onderzoek. Met deze claims rechtvaardigen dolfinariums, aquariums en ‘zwemmen-met-dolfijnen’ programma's immers hun bestaan - een bestaan waarvoor zeedieren om commerciële redenen worden gevangen en/of in gevangenschap worden gehouden.

De educatieve waarde van deze attracties voor het publiek moet sterk in twijfel worden getrokken. Niet alleen is daar nauwelijks onderzoek naar gedaan en bestaat er geen enkel bewijs voor, ook het feit dat de dieren in gevangenschap vaak volkomen ontypisch, kunstmatig gedrag vertonen maakt dat het publiek in een dolfinarium of zeeaquarium een vertekend beeld krijgt van dolfijnen, orka's en andere zee(zoog)dieren. Meestal bieden de attracties zelf ook nauwelijks serieuze informatie over de dieren. Mede door de ontwikkeling van moderne multimedia lijkt het in gevangenschap houden van zeedieren voor educatieve doelen volkomen achterhaald: een eenvoudige, in de vrije natuur gemaakte video biedt aanzienlijk meer waardevolle informatie dan een bezoek aan een dolfinarium.

Natuurbescherming

Ook van de natuurbeschermingswaarde van de attracties blijft bij nader onderzoek weinig over. Omdat vooral niet-bedreigde soorten als de tuimelaar en orka in gevangenschap worden gehouden, dienen de fokprogramma's van deze zeezoogdieren in de eerste plaats om dolfinariums en andere attracties van deze dieren te voorzien. Soms dreigt er zelfs een overschot. Met de instandhouding van bedreigde soorten, zoals verschillende met uitsterven bedreigde rivierdolfijnen, houdt maar een enkele instelling zich bezig - die ook meestal niet voor het publiek toegankelijk is.

Veel commerciële attracties, met name in Azië en het Caribisch gebied, maken echter gebruik van gevangen dieren. Vaak komen bij de zeer gewelddadige jachtpartijen op dolfijnen veel meer dieren om dan er worden gevangen. Van de levend gevangen dolfijnen sterft ook nog een hoog percentage binnen enkele maanden na de vangst.

Alleen bij de opvang van gestrande dieren kunnen dolfinariums en aquariums een rol spelen, al overleeft maar een klein deel van de gestrande dieren. Soms houdt men van dat geringe aantal nog de meest ‘waardevolle’ exemplaren achter, om ze ten toon te stellen.

Wetenschap

Het in gevangenschap houden van zeezoogdieren heeft ook maar een zeer beperkte waarde voor de wetenschap, omdat hun gedrag in gevangenschap te sterk verschilt van die van in het wild levende exemplaren en groepen. Het weinige onderzoek dat aan in gevangenschap levende dieren wordt gedaan, is dan ook vooral gericht op de manier waarop ze moeten worden verzorgd, niet op hun gedrag of functioneren in de vrije natuur. Research in gevangenschap is dan ook wetenschappelijk van ondergeschikt belang. Het rapport stelt dat als er vragen mochten zijn die het beste door research in gevangenschap kunnen worden beantwoord, het de voorkeur verdient om dieren te onderzoeken die tijdelijk in gevangenschap leven.

Fysieke, mentale en sociale behoeften

In de volgende hoofdstukken concentreert het rapport zich op de omstandigheden waaronder zeedieren worden gehouden. Daarbij worden ook vinpotigen, zoals zeehonden, en landroofdieren als otters en ijsberen betrokken, waardoor de specifieke noden en behoeften van dolfijnen, orka's en andere walvisachtigen in reliëf worden geplaatst. Zowel in fysiek opzicht als mentaal en sociaal kan de natuurlijke omgeving van deze dieren in gevangenschap eenvoudigweg niet worden nagebootst – en vaak probeert men dat niet eens. Alleen al de afmeting van een bassin of kooi is maar een minuscule fractie van de leefruimte die een dolfijn in het wild tot zijn beschikking heeft. In veel bassins moet hij zijn leven doorbrengen in kunstmatig zeewater met toegevoegde chloorverbindingen, zó ondiep dat zonnestralen erin kunnen doordringen en verbrandingen veroorzaken. Als de temperatuur van het water te hoog oploopt, kan de dolfijn niet naar koeler water ontsnappen door te duiken. Kooien in zee of afgesloten delen van de open zee zijn niet veel beter, als men bedenkt dat een dolfijn in vrijheid vaak tientallen kilometers per dag zwemt. Bovendien is de doorstroming vaak te gering om de grote hoeveelheden uitwerpselen die de dieren produceren weg te spoelen.

In gevangenschap, zeker in een steriel betonnen bassin, worden de ervaringen van intelligente, nieuwsgierige dieren als dolfijnen op onaanvaardbare wijze beperkt. Door het gebrek aan stimuli vervallen ze tot stereotiep gedrag, zoals eindeloos rondjes zwemmen.

Ook het sociale leven van dolfijnen wordt in gevangenschap ernstig gefrustreerd. Op zee vormen ze grote, complex georganiseerde groepen waarvan de leden hechte banden met elkaar hebben, soms voor het leven. In gevangenschap worden ze vaak gedwongen samen te leven met andere soorten zeezoogdieren (die ze in de natuur nooit zouden tegenkomen) en een klein aantal soortgenoten waarmee ze geen (familie)banden hebben.

Contact met dolfijnen

Bij een snel groeiend aantal attracties, met name in het Caribisch gebied, kan het publiek in intiem contact komen met dolfijnen, door ze te aaien (petting pools) of samen met ze te zwemmen (zwemmen-met-dolfijnen) in een bad of afgesloten deel van de zee. Ook zijn vormen van dierondersteunde therapie (DOT) in opkomst waarbij gehandicapte kinderen of kinderen met een achterstand in contact worden gebracht met dolfijnen. In een aantal hoofdstukken van het WSPA/HSUS-rapport wordt uitgebreid aandacht besteed aan deze ondernemingen, waarvoor nog maar nauwelijks wetten of regelingen bestaan.

De risico's ervan voor mens en dier worden stelselmatig onderschat, terwijl de schaarse wetenschappelijke onderzoeken uitwijzen dat 'dolfijnentherapie' weinig of geen therapeutische voordelen heeft boven andere vormen van DOT – met bijvoorbeeld honden of paarden. Dolfijnen en orka's zijn krachtige en soms agressieve roofdieren, die mensen gemakkelijk zwaar kunnen verwonden, en dat ook met enige regelmaat doen. In een aantal, nauwelijks bekend geworden voorvallen zijn daarbij zelfs trainers om het leven gekomen. Deskundigen vrezen dat er ook bij deze nieuwe vormen van exploitatie ernstige ongelukken zullen gebeuren. Anderzijds zijn ook de dolfijnen op allerlei manieren het slachtoffer: hun 'vriendelijke' omgang met het publiek is zeker geen natuurlijk gedrag, maar wordt met behulp van voedselonthouding geconditioneerd. Het lawaai en het gedrag van de bezoekers veroorzaken ernstige stress bij de dieren en vaak krijgen ze verkeerd voedsel of vreemde voorwerpen in de bek gestopt. Daar komt nog bij dat mensen een aanzienlijk aantal besmettelijke ziektes, zoals TBC, kunnen overbrengen op dolfijnen – en vice versa.

Gedrag

In de daarop volgende hoofdstukken bespreekt het rapport de nieuwste inzichten met betrekking tot het gedrag en de intelligentie van zee(zoog)dieren. Het is duidelijk dat het leven in gevangenschap ingrijpende gevolgen heeft voor het gedrag. Zo moeten dolfijnen, die in de vrije natuur over enorme gebieden fourageren en uitsluitend levende vis eten, het in gevangenschap doen met een uiterst beperkt territorium en zijn gedwongen dode vis te eten. De beperking van vrijwel alle natuurlijke gedragingen leidt tot chronische stress, die zich vaak uit in ziektes en zelfs tot een vroegtijdige dood kan leiden. Uit recent onderzoek blijkt dat ook sociale stress – door bijvoorbeeld te weinig (dolfijnen) of te veel (ijsberen) soortgenoten in een beperkte ruimte – ernstige gevolgen kan hebben. Nog veel problematischer is de acute stress die het vangen en vervoer van de dieren, van zeeotters tot walvisachtigen, met zich mee brengt.

Intelligentie

De afgelopen jaren zijn er controverses ontstaan over de mate van intelligentie die aan zeezoogdieren als dolfijnen kan worden toegekend. Uit recent onderzoek blijkt echter steeds dat de walvisachtigen tot de intelligentste dieren op aarde gerekend moeten worden. Ze bezitten vaardigheden en eigenschappen die alleen mensapen met ons gemeen hebben – zoals het zelfbewustzijn dat ze vertonen doordat ze zichzelf in een spiegel herkennen. Sommige filosofen stellen dat hoe meer van dergelijke eigenschappen een dier vertoont, hoe meer we moreel en ethisch verplicht zijn de soort op dezelfde manier te behandelen als mensen.

Mortaliteit

Tot slot wordt ook de discussie over de mortaliteit en levensverwachting van zeezoogdieren in gevangenschap besproken. Volgens de beheerders van aquariums en dolfinariums leven de dieren in gevangenschap minstens even lang als in de vrije natuur.

Natuurbeschermingsorganisaties betwijfelen dat, maar er worden onvoldoende cijfers vrijgegeven om een goede vergelijking te kunnen maken. Ook wetenschappers wagen zich er, onder meer om die reden, niet aan. Het ligt voor de hand te veronderstellen dat zelfs als de mortaliteit inderdaad min of meer vergelijkbaar is, de aanzienlijke sterfte door roofdieren, stormen en andere oorzaken in de vrije natuur, in gevangenschap wordt gecompenseerd door de doden die door stress en ziektes worden geëist.

Wetgeving

Het rapport schetst een somber beeld van het lot van zeezoogdieren in gevangenschap, met name ook door de case studies van dolfijnenvangsten in o.a. Mexico en de Solomoneilanden

die in de Appendix worden beschreven. Toch eindigt deze editie op een optimistische toon. In de conclusie wordt de vooruitgang opgesomd die de afgelopen jaren is geboekt in de wetgeving van landen over de hele wereld. Enkele landen, zoals Chili en Costa Rica, hebben recentelijk het houden van de meeste zeezoogdieren helemaal verboden, andere hebben de import en/of export gestopt (o.a. India, Mexico en Vietnam). De vangst is in veel landen verboden of aan banden gelegd. Ook onder het publiek is er sprake van een bewustwordingsproces, wat zich o.m. uit in de toegenomen belangstelling voor verantwoorde walvis- en dolfijntochten op zee.